

Справка за оригиналните

НАУЧНИ ПРИНОСИ

в публикациите на гл. ас. д-р Божил Петров Христов,

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент”

по професионално направление 2.1. Филология (Граматика и историческа лингвистика – английски език),

обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 87, 19.10.2021 г.

Научните приноси в публикациите, представени за участие в настоящия конкурс, се съсредоточават в няколко взаимносвързани научни области, съответстващи на темата на обявения конкурс за доцент по професионално направление 2.1. Филология (Граматика и историческа лингвистика – английски език), а именно:

- **историческия развой и граматичен строеж** на английския и българския език, в частност развитието на **перфектни контструкции** в историята на двата езика (вж. публикации №1, 9), както и развитието на **глаголни и именни употреби** на някои второстепенни части на речта като **междуметия и частици** (вж. №11 от списъка с публикации);
- **преподаването на историческа лингвистика** и история на английския език в България в сравнение с европейските и световните тенденции в тази насока (вж. публикация под №12);
- **съгласуването и падежното управление** в контекста на **съюзно свързване** и извън него – както от гледна точка на езици като английски, български и сръбски/хърватски, така и в теоретичен и типологичен аспект, включително в рамките на **Лексикалната функционална граматика** (вж. публикации №2, 5, 10, 13);
- прилагане на формализма на **Лексикалната функционална граматика** за описание и обяснение на редица граматически явления и конструкции в **английски** и в **славянските** езици (освен изброените в предишната точка вж. и №3, 4)
- разглеждане на **граматическите категории** в по-общ аспект с оглед на различни теоретични и типологични постановки, включително за **английски** и **български** език (вж. №6);
- проблеми при адаптацията на най-новите **английски заемки** към **граматическата** система на българския език (вж. № 7 и 8; срв. и публикация №11, която също се занимава с граматически последици от заемането като исторически процес).

ИСТОРИЧЕСКА ЛИНГВИСТИКА И ГРАМАТИКАЛИЗАЦИЯ

В монографията **Grammaticalising the Perfect and Explanations of Language Change: Have- and Be-Perfects in the History and Structure of English and Bulgarian** (№1 от списъка с научни публикации, представени за настоящия конкурс) се разглеждат основни аспекти от глаголните системи на двата езика, като се посочват важни прилики и съществени отлики между тях, включително в типологичен и в ареален паневропейски контекст. В книгата се търси обединяваща теоретична рамка за сходните явления в двата езика. Разискват се традиционни функционалистични обяснения за езиковите промени и се осветляват някои области, на които досега не е отделяно особено внимание, като например ролята на двусмислието/многозначността при реалната езикова употреба. Доказва се, че значението и влиянието на функционалния товар и многозначността са значително преувеличени в досегашната специализирана литература. Това налага пренаписване и адаптация на редица справочни и учебни помагала, където редовно се изтъква колко важни движещи сили могат да бъдат те, макар и в емпиричния материал, касаещ развитието на перфекта, да не намираме солидни доказателства в подкрепа на подобно твърдение.

Разисква се и историческото значение на нулевите окончания в староанглийски в съпоставка с български и се показва, че те надали са изиграли особено съществена роля за преосмислянето и граматикализацията на перфекта и пасива. Доказва се, че загубата на съгласувателни окончания не е причина, а следствие от хода на граматикализационните процеси и че те протичат в резултат от естествено преосмисляне или умозаклучения в рамките на речевата ситуация, породени от общите и размити значения на глаголи като *съм* и *имам*, а не от двусмислието или липсата на ясни съгласувателни морфемии. Чрез емпиричен материал се потвърждава и скандинавското влияние при развитието на английския перфект, което досега е споменавано в литературата, но често без да бъде подплатено с текстови материал и емпирични данни.

В книгата се отбелязват и наченките за развитие на нов английски перфект с *get*, отново подкрепени с автентичен езиков материал. Правят се и нови наблюдения относно взаимовръзките между българския перфект със *съм*, несвидетелските форми и появата на перфект с *имам*, като отново се изтъква проникването му от югозапад, най-вероятно в резултат на езикови контакти, а не на функционалистични подбуди.

Като цяло в труда се предлага подробен анализ на богат, контекстуализиран материал, ексцерпиран от набор автентични английски, български и немски текстове, който допълва широкомащабните корпусни проучвания и спомага за по-доброто разбиране на явленията. В монографията успешно се преплитат традиционните филологически техники и методи с най-новите достижения на теоретичната лингвистика и работата с корпуси – това води до по-адекватно разбиране и описание на граматичните системи и историческия развой на английския и българския език, включително преподаването им в академичен контекст. Освен това монографията спомага за диалог и взаимно

проникване на англоезичните и българските традиции в езикознанието, както и за изучаването на граматикализацията и езиковите промени.

В статията Ролята на прагматиката и контекста при развитието на перфектни конструкции със "съм" и "имам" в английски и български език (№9 от списъка с публикации) се надграждат и допълват заключенията, достигнати в горния монографичен труд. Допълващите приноси елементи на статията са свързани с разглеждането на опозицията между писмен и говорим език и основната роля на спонтанната устна реч като движеща сила на граматикализацията и езиковите промени, включително прагматичните ѝ аспекти. Отделя се особено внимание на първостепенното значение на умозаклученията и семантичното изместване или изbledняване в процеса на общуването.

В статията Глаголни и именни употреби на междуметия и частици в съвременния разговорен български език (№11 от списъка) се проследява процес, обратен на граматикализацията, а именно прехвърляне на думи от второстепенни класове като междуметия и частици в основни пълнозначни категории като глаголи и имена. Правят се паралели с идеофоните, характерни за спонната разговорна реч, както и с подобни явления в английски език. Отчетлив приносен момент е осветляването на някои морфологични и синтактични ограничения при въпросните употреби. Както при установяването на езикови контакти, повлияли върху развитието на перфекта, и при разискването на граматическите последици от навлизането на най-новите англицизми в българския език, и тук се отделя внимание на процеса на заемане и междуезиково влияние в областта на лексиката и прагматиката, като по този начин се допринася за изучаването на езиковите контакти и промени в рамките на дисциплината историческа лингвистика. Друг приносен момент е прилагането на развити в англоезичния свят теории за спонтанна устна реч и характерните ѝ свойства и явления върху материал от български език (следвайки пионерската работа в това отношение на Ковачева 2012 и др.).

ПРЕПОДАВАНЕ НА ИСТОРИЧЕСКА ЛИНГВИСТИКА И ИСТОРИЯ НА АНГЛИЙСКИЯ ЕЗИК

В статията '**Old Paradigms in the Modern Age: Teaching Early English in 21st-century Bulgaria**' (№12 в списъка с публикации) се проследяват българските традиции в обучението по историческа лингвистика и история на английския език и достойното място, което заемат в своя европейски контекст. Набелязват се и иновациите в тази област и новите методи за преподаване с оглед развиването на практически и приложни умения у студентите, които не само да им дават основни професионални знания, но и да им служат в съвременната информационна епоха. Така намира продължение

традицията, прокарана от М. Минков, А. Данчев, Мария Ранкова и Донка Минкова за изучаването и преподаването на историята на езика в СУ.

ПРИНОСИ КЪМ ИЗУЧАВАНЕТО И СЪПОСТАВКИТЕ МЕЖДУ АНГЛИЙСКАТА И БЪЛГАРСКАТА ГРАМАТИКА

В книгата **Agreement and Case Assignment in the Context of Nominal Coordination and Beyond: A Lexical-Functional Grammar Account** (№2 от списъка с публикации) се очертават следните приноси:

- статистическо описание на съгласувателни конфигурации въз основа на данни от интернет и от няколко анкетни проучвания и експерименти, които осветляват как работи и от какво се влияе съгласуването в български и английски; такива данни досега не са предлагани в специализираната литература и запълват бели петна в описанието на разглежданите езици;
- широкообхватно описание въз основа на корпусен материал на английски местоимения, свързани със съюз *and*, включително на падежите, които получават;
- задълбочено обсъждане на категории като одушевеността в английската и българската граматическа система (срв. работата в това отношение на П. Костадинова и М. Пенчева, с което се наблюдава известна приемственост в изследователските теми, вълнували членове на катедрата по Анлицистика и американистика към СУ);
- разработване на формален модел за описание и обяснение на въпросните явления в рамките на Лексикалната функционална граматика (въз основа на материал от английски, български и сръбски/хърватски). Този модел е доразработен в допълнителни публикации и се цитира в научни трудове и дисертации в чужбина (вж. справка за цитиранията и дискусията по-долу);
- отчитане на най-новите публикации и развития в тази област, включително някои променени схващания на самия автор (спрямо текста на докторската дисертация на автора, която лежи в основата на настоящата книга).

По този начин се прави принос към развитието и усъвършенстването на теоретичния апарат на Лексикалната функционална граматика и същевременно се използва нейната типологично гъвкава и удобна рамка за описанието на морфосинтактични явления в английски, български и сръбски/хърватски. Това са пионерски трудове, с които ЛФГ се въвежда и в България (срв. по-специално подробното резюме на български език в края на книгата). С богатия емпиричен материал и задълбочени анализи се прави и принос към по-общото изучаване на явленията съгласуване, падежно управление и съюзно свързване. Материалът е използван в летни школи по езикознание в реномирани университети, напр. Утрехт (вж. <https://lotschool.nl/events/lot-summer-school-2019/>, отворено на 10 октомври 2021 г., вкл. учебната програма на международно признатия езиковед Ора Матушански <https://lotschool.nl/events/lot-summer-school-2019/#course-11>).

Проникването на ЛФГ е закономерна нова стъпка в българската граматическа традиция след въвеждането на генеративни модели от учени като Х. Валтер и Й. Пенчев, последвано от нетрансформационни теории като ОФГ в работата на П. Осенова, К. Симов, Цв. Венкова и др. Същевременно се продължава и общата описателна традиция, отчитаща приносите на езиковедската наука и застъпена в основните за българския език академични граматика на колектива от БАН, на И. Куцаров и на Р. Ницолова.

Горният модел се доразработва и прилага за английските местоименни падежи в **студията Pronominal case assignment in English** (№5 от списъка с публикации). Там с пълна обосновка се защитава становището, че английските местоимения все още различават падежни облици и се разкрива механизмът на функционирането им в различни разновидности на езика. За формализирането на граматичните правила се използва теоретичният апарат на Лексикалната функционална граматика и се продължава дългата традиция за описание на местоименията в езика (вкл. историческия им развой), като се отхвърлят някои трансформационни, чисто структурни постулати и се посочват връзките между каноничния падеж и статута на съответното местоимение като синтактична опора или зависим елемент. Резултатите от това проучване намират отзвук в публикации в най-реномираните световни научни списания (вж. справка за цитиранията). Използват се и в презентации и учебни материали, напр. в Carleton University, Канада, <https://d31kydh6n6r5j5.cloudfront.net/uploads/sites/630/2021/03/1. Case and Agreement. The Big Picture 2.pdf> (отворено на 10 октомври 2021г.).

В **статията Ellipsis and Closest-Conjunct Agreement** (№ 10 в списъка) се обръща по-специално внимание на синтактичното явление елиписа или изпускане, което често е използвано за обяснение на частично съгласуване в условията на съюзно свързване. Посочва се защо изпускането не може да даде задоволително обяснение на въпросните явления и се предлага нетрансформационна алтернатива на досегашните хипотези, почиващи върху трансформационните операции за изтриване или изпускане на повтарящи се елементи. По този начин се отбелязва напредък в развитието на синтактичната теория и синтактичната мисъл като цяло.

Подобен принос към развитието на теорията на граматиката като цяло се прави и в **статията Defacing Agreement** (№13 от списъка). Въз основа на материал от английски, български и сръбски/хърватски се защитава тезата, че за описание на вариативността в съгласуването са нужни поне три различни свойства (тук наричани граматичен конкорд, граматичен индекс и отделни семантични свойства според модела на С. Векслер и Л. Златич) и че не е достатъчно да се разчита на традиционната двудялба между съгласуване по форма или по смисъл (идея, споменавана от Г. Корбет в ролята му на външен рецензент на докторската ми дисертация). С тази публикация се взема

страна в оживен дебат по темата в световната научна общност и тя отново получава цитирания и реакции в международни публикации (вж. справка за цитиранията).

За развитието на Лексикалната функционална граматика и използването ѝ за описание и обяснение на материал от английски и славянските езици допринасят две **глави, публикувани в колективни монографии**, сред чиито автори са водещите световни експерти в тази област, **An LFG analysis of AANN constructions: 'A staggering ten doctoral dissertations'** (№3 от списъка) и **LFG and Slavic Languages** (№4). В първата се търси по-задоволително обяснение на английски конструкции от типа *a staggering ten dissertations*, в които има разминаване между члена в единствено число и множественото число на съществителното. Тук се изчистват някои несъвършенства в предишни публикации по темата, включително и такива в рамките на ЛФГ, и според автора се намира по-задоволително и всеобхватно обяснение, което покрива настоящата конструкция и органически я вписва в контекста на сродни конструкции, както и в по-общия контекст на английската граматика, без да се нарушават принципите на ЛФГ (както е правено в по-ранни публикации) или пък правилата за построяване на фрази и изречения в английския език. Във втората глава с обем 52 стр. се прави обзорен преглед и оценка на това как славянските езици, предимно руски, полски, български и сръбски/хърватски са разглеждани в рамките на ЛФГ, включително приносът на славянския материал за модифицирането и усъвършенстването на формалния апарат на ЛФГ, както и с какво ЛФГ може да допринесе за по-адекватното и теоретически издържано описание на славянската група в сравнение с доминиращите, но типологически по-неправдоподобни трансформационни модели. Тази глава вече се използва при обучението по славянски езици и езикознание в американски университети, включително от видни американски слависти като Стивън Франкс (вж. потвърждението в раздела с доказателствени материали по чл. 112).

В студията **'The Atoms of Language. Review Article on Anna Kibort & Greville G. Corbett (eds.), Features: Perspectives on a key notion in linguistics (Oxford Linguistics)**. (№6 от списъка с публикации) се прави обзор и критичен преглед на редица водещи съвременни теории, като Минимализъм и Опорна фразова граматика, както и достиженията на езиковата типология. В този контекст се поставят основни граматически явления в английски и български език, като се отделя внимание на граматическия или семантичен статут на одушевеността в българския език, липсата на морфологично бъдеще време или морфологичен перфект/минало неопределено време (за разлика от традиционно приетото схващане за тези категории като морфологични, а не като синтактични комбинации). За английски се защитава становището, че категорията време е поне отчасти морфосинтактична, а не само морфосемантична, заради наличието на граматическо съгласуване на времената (т.нар. *sequence of tenses/backshift*). По този начин в студията се прави принос от една страна към

изучаването и по-адекватното описание на английския и българския език, а от друга към общата теория на езикознанието и езиковата типология.

ГРАМАТИЧЕСКА АДАПТАЦИЯ НА НОВИ АНГЛИЙСКИ ЗАЕМКИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Продължавайки традицията на български англицисти като А. Данчев, Н. Алексиева и Хр. Стаменов, в двете тематично свързани публикации , **‘Morphosyntactic Adaptation of Recent English Loanwords in Bulgarian’** и **Проблеми при граматическата адаптация на нови заемки от английски език** (№ 7 и 8 от списъка с публикации) се разглеждат проблемите при граматическата адаптация на нови англицизми в българския език. Очертават се явления, неописвани досега за българския език, а именно необичайно приписване на род, нулеви или английски окончания за множествено число и размиване на границите между несклоняемо прилагателно и съществително в ролята на определение. Набелязват се и тенденциите в развитието на тези процеси в реално време въз основа на автентичен материал. С това се прави принос за изучаването на езиковите контакти и в частност еднопосочния контакт между английски и български, както и регистрирането на най-новите граматически проявления на това влияние, включително произтичащи от него иновации в българската граматика, които биха могли да се настанят по-трайно в нея или с течение на времето да отмрат. Първата публикация вече е включена в списъка на Global Anglicism Database Network (<https://www.nhh.no/en/research-centres/global-anglicism-database-network/publications/>, отворен на 10 октомври 2021 г.). Тези изследвания срещат по-широк обществен интерес и намират отзвук в предавания на Българското национално радио (<https://bnr.bg/hristobotev/post/101367568>, отворено на 10 октомври 2021 г.).